

δίποδος

ΕΞΑΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΛΟΓΟΥ & ΤΕΧΝΗΣ

ΤΙΜΗ: 6€

ISSN: 1792 - 1317

Περίοδος Α', Τεύχος 16, Ιούλιος 2019

ΠΡΩΤΗ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ 2016
ΒΡΑΒΕΙΟΝ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΑΜΠΑΤΖΗΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ
ΝΑΣΟΣ ΒΑΓΕΝΑΣ
ΚΩΣΤΑΣ ΒΙΔΑΚΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΒΛΑΧΟΣ
ΑΝΤΖΕΛΑ ΓΕΩΡΓΟΤΑ
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΕΛΙΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ
ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΖΕΡΒΑ
ΓΙΩΡΓΟΣ Χ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΑ ΙΜΣΙΡΙΔΟΥ
ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΒΑΝΟΖΗΣ
ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΑΪΤΑΤΖΗ-ΧΟΥΛΙΟΥΜΗ
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ Λ. ΚΑΡΑΟΓΛΟΥ
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΑΡΙΖΩΝΗ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΣΑΠΙΔΗΣ
ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΚΟΡΟΜΗΛΑ
ΒΙΚΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
ΚΩΣΤΑΣ ΛΙΝΝΟΣ
ΑΡΓΥΡΗΣ ΜΑΡΝΕΡΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΑΚΑΛΗ
ΠΟΥΛΥΝΑ Γ. ΜΠΑΝΑ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΜΠΡΟΥΧΟΣ
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΟΡΑΛΛΙΑ Η. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΡΑΣΙΔΗΣ
ΚΙΚΗ ΠΑΤΡΙΚΑΛΑΚΗ
ΑΓΓΕΛΟΣ ΠΑΤΣΙΑΣ
ΧΑΡΑ ΠΡΕΒΕΔΩΡΟΥ
ΚΩΣΤΑΣ Θ. ΡΙΖΑΚΗΣ
ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΣΙΟΖΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΖΙΚΑΣ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΣΙΑΜΠΟΥΣΗΣ
ΧΡΙΣΤΟΣ Π. ΦΑΡΑΚΛΑΣ
ΚΟΣΜΑΣ ΧΑΡΠΑΝΤΙΔΗΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΧΑΤΖΗΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
ΝΟΠΗ ΧΑΤΖΗΓΝΑΤΙΑΔΟΥ

(Γεν. 1936, Μεγάλο Περιστέρι Ιωαννίνων). Δοκιμιογράφος. Κριτικός λογοτεχνίας. Βραβείο «δοκιμίου, μελέτης» του περιοδικού *Διαβάζω* (2008). Ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων. Σπούδασε Ιατρική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

Γιά τόν Χρίστο Ρουμελιωτάκη καί τό ποιητικό του ἦθος*

ΟΡΙΣΜΕΝΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ Χ. ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΑΚΗ ἀναφέρονται σέ κρίσιμες στιγμές ιστορικών προσώπων. Σέ στιγμές πού τά πρόσωπα αὐτά ἔδειξαν ἠθικό σθένος κι ἔμειναν πιστά στόν ἑαυτό τους μέ ὅποιο κόστος ἤ, ἀλλιῶς, πού βρέθηκαν σέ περιστάσεις ἀκραίας δοκιμασίας, στίς ὁποῖες ἀντιστάθηκαν, δέν λύγισαν, δέν υπέκυψαν καί δέν προσκύνησαν. Τά ιστορικά πρόσωπα πού τράβηξαν, ἀπό τήν ἀποψη αὐτή, τήν προσοχή τοῦ Ρουμελιωτάκη εἶναι ὁ Λυκούργος Λογοθέτης (δύο ποιήματα), ὁ Σαῖν Ζύστ, ὁ Διονύσιος Σολωμός (τρία ποιήματα), ὁ Γαλιλαῖος Γαλιλέι, ὁ Δάντης Ἀλιγκέρι (τρία ποιήματα) καί ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης. Νά δοῦμε μέ τή σειρά τά ποιήματα αὐτά καί νά δοῦμε τά σημεῖα στά ὁποῖα κρίνεται τό ἠθικό σθένος τῶν συγκεκριμένων προσώπων. Στίς περιπτώσεις πού ἔχουμε δύο ἢ τρία ποιήματα γιά τό ἴδιο πρόσωπο θά περιοριστώ στό ἀντιπροσωπευτικότερο ἀπό τή συγκεκριμένη ἀποψη. Ἀρχίζω ἀπό τό πρῶτο.

Βαρούτην χανόμεθα

Μιά λεπτομέρεια ἀπό τή ζωή τοῦ Ἀρχηγοῦ Λυκούργου Λογοθέτη¹, καί μία εἰσήγηση τοῦ συγγραφέα περί τοῦ πρακτέου.

Κάπου βαθιά υπάρχουν στό μυαλό μου
ὁ βίος καί τά κατορθώματα
τοῦ Ἀρχηγοῦ Λυκούργου Λογοθέτη,
ὅπως συχνά τά χρόνια ἐκεῖνα
μοῦ τ' ἀνιστοροῦσε
ὁ φίλος μου Ἀλέξης Σ.
ὁ ἐκ Σαρακηνῶν.

Ἄλλως ἀπόψε δέν θ' ἀναδιφίσω

¹ Λυκούργος Λογοθέτης (1772-1850), Σαμιώτης. Πολιτικός καί στρατιωτικός ἡγέτης τῆς Σάμου κατά τήν ἐπανάσταση τοῦ 1821. Πολυταξιθευμένος καί πολυσιδῆς προσωπικότητα.

* Κείμενο πού διαβάστηκε
σε ἐκδήλωση στο Ἴδρυμα
Τάκης Σινόπουλος (Ἀθήνα,
30.01.2019).

ΟΜΙΛΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

τόν βίο καί τά κατορθώματά του –
άλλωστε αὐτά τά γράφει ἡ ἱστορία, –
θά πῶ μονάχα καί μ' αὐτό τελειώνω
μιὰ λεπτομέρεια πού κρίνω,
ὅτι μπορεῖ νά ρίξει στή ζωή μας
λίγο φῶς.

Ὅλοῦθε, λέει, τόν ἐζῶναν οἱ ἐχθροί
κι οὔτε ψωμί οὔτε νερό
κι οἱ μέρες του
κι οἱ ὥρες ἴσως μετρημένες.

Ἐδῶ ἄς ἀνοίξω μιὰ παρένθεση
νά πῶ, ὅτι στόν βίο μας
ἔρχεται κάποια μέρα
πού ἐπιβάλλεται νά πάρουμε ἀποφάσεις
κρίσιμες καί γιά μᾶς
καί γιά τούς ἄλλους πού σ' ἐμᾶς προσβλέπουν–
τότε τά λόγια τά πολλά δέν ὠφελοῦν,
δυσὸ λόγια μόνο, ἓνα κίνημα τῆς κεφαλῆς,
αὐτό ταιριάζει.

Δέν εἶχε ἡ ὥρα ἔλεος,
μέτρησε τούς δικούς του, τούς ἐχθρούς,
τὴν κακοτράχαλη ἀνοιξη,
πῆρε μολύβι καί χαρτί καί χάραξε (τό μήνυμα)

Βαρούτην κανόμεθα

τίποτε ἄλλο.

Τὴν ὥρα ἐκείνη τόν φαντάζομαι,
νά γράφει καί νά ὑπογράφει τὴ γραφή
καί σάν λιοντάρι ἡ ψυχὴ του νά βρυχᾶται
Βαρούτην κανόμεθα
τίποτε ἄλλο.

Βαρούτην, λοιπόν, Ἀδελφοί, Βαρούτην
καί τό μέγα Ἔλεος.

Τό παραπάνω ποίημα τά λέει, νομίζω, ὅλα πολύ κα-

θαρὰ, ὥστε νά περιττεύουν οἱ ἐξηγήσεις. Στὴ δύσκο-
λη ὥρα ὁ Λυκοῦργος Λογοθέτης δέν σκέφτηκε τὴ ζωὴ
του, ἀλλὰ τόν ἀγώνα, τὴν ἐλευθερία καί τὴν τιμὴ του.
Δέν σκέφτηκε νά παραδοθεῖ στοὺς Τούρκους, ἀλλὰ νά
πολεμήσει μέχρι τέλους. Καί ζήτησε μπαρούτη. Μόνο
μπαρούτη, μέ δύο λέξεις.

*

Σαῖν Ζύστ

Τό ἐντευκτήριο τοῦ Φιλανθρωπικοῦ
θυμίσου ἐπίσης,
μῆνας Ἰανουάριος, Κυριακὴ πρωί,
ὅπου τόν ἀνακήρυξαν Ὑπέρτιμο καί Ἐλεήμονα
κι αὐτός ἀπὸ τό βῆμα κατεβαίνοντας
μέ τό μενεξελί γιλέκο του καί τὴν πελώρια γραβάτα,
ἔκανε μιὰ ὑπόκλιση, ἀντάλλαξε χειραψίες
καί κάθησε στή θέση του,
τὴν προποτισμένη,
μέ τά παιδιά του, μέ τά ἐγγόνια του
κι ἄχ μέ τὴν προφητεία πού τόν ἤθελε
σπαθί καί δόξα τῆς Συμβατικῆς.

Γιὰ τόν Σαῖν Ζύστ μιλῶ, πού δέν τοῦ ἔλαχε,
ὅπως κι ἐσένα,
στά εἴκοσι ἐπτά του ἢ ἔστω λίγο ἀργότερα,
ὅπως κι ἐσένα,
μέ τά βαθιὰ γαλάζια μάτια του
νά ἀνεβεῖ στή λαιμπτόμο.

Ὅπως εἶναι φανερό, τό κείμενο μᾶς δίνει δύο στιγ-
μές τοῦ Σαῖν Ζύστ (1767-1794). Τὴν πρώτη, τὴν ὥρα
πού ἀποθεώνεται ὡς στυλοβάτης τῆς Γαλλικῆς Ἐπανά-
στασης, ὅταν ἀναγνωρίζεται ὡς πολιτικὴ καί στρατιω-
τικὴ ἰδιοφυΐα. Σ' αὐτὴ τὴν ἐκδήλωση, μετὰ τίς τυπικὲς
κοσμικότητες, πηγαίνει στήν καθορισμένη θέση του, μέ
συντροφιά, σύμφωνα μέ τόν ποιητὴ, τά παιδιά καί τά
ἐγγόνια του. Ὅμως παιδιά καί ἐγγόνια δέν εἶχε ὁ ἀνύ-

ΟΜΙΛΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

Ήσυχη γιά τή γνώμη σου άλλ' ὄχι γιά τή μοίρα.

Τό ποίημα παραπέμπει στους Έλεύθερους Πολιορκημένους τοῦ Σολωμοῦ, στό «Σχεδιάσμα Β'». Θυμίζω πώς οἱ Πολιορκημένοι, πρὶν ἀπό τήν Ἔξοδο, περίμεναν μέ ἀγωνία νά ἔρθει βοήθεια ἀπό τήν ἑλληνική κυβέρνηση, τρόφιμα καί πολεμοφόδια, ἀπό τόν δρόμο τῆς θάλασσας. Περίμεναν. Ἀλλά ὁ στόλος πού φάνηκε τελικά δέν ἦταν αὐτός πού περίμεναν, ἦταν ὁ τουρκοαἰγυπτιακός. Ὁ τελευταῖος στίχος σχετίζεται μέ τή νύχτα πού θά γινόταν ἡ Ἔξοδος. Ἡ «Μεγάλη Μπτέρα», γράφει ὁ Σολωμός, μένει ἄγρυπνη, «δέν τά φοβᾶται τά παιδιά τῆς μή δειλιάσουν», «εἰς τά μάτια τῆς εἶναι φανερά τά πλέον ἀπόκρυφα τῆς ψυχῆς τους». «Γιά τοῦτο αὐτή εἶναι // Ἡσυχη γιά τή γνώμη τους, άλλ' ὄχι γιά τή μοίρα.»² Μένει ἀκόμα ὁ στίχος «Ἐσὺ δέ σήκωσες ποτέ λευκό πανί». Ποιός δέν σήκωσε «ποτέ λευκό πανί»; Βέβαια οἱ πολιορκημένοι τοῦ Μεσολογγοῦ δέν σήκωσαν, οὔτε παραδόθηκαν οὔτε ἔφυγαν μέ ἰστιοφόρα καράβια, οὔτε ὁ Σολωμός σήκωσε στήν ποιητική του προσπάθεια λευκό πανί, οὔτε καί τό ποιητικό ἐγὼ τοῦ ποιήματος, τό πρόσωπο δηλαδή πού ἀρθρώνει τούς στίχους ὄλου τοῦ ποιήματος σήκωσε λευκό πανί, μέ τή διπλή σημασία, τῆς παράδοσης καί τῆς θαλασσινῆς ἀπόδρασης. Σ' αὐτό τό ποιητικό ἐγὼ θά ἐπανέλθω παρακάτω.

*

Κοσμολογία

Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει τό πρωί
κι ὄλη τή μέρα ὀδεύει πρὸς τή δύση.

Οἱ ἐποχές τοῦ ἔτους εἶναι τέσσερις

² Λίνος Πολίτης, (ἐπιμ.), Διονύσιος Σολωμός. Ἄπαντα, Ποιήματα, τ. 1, Ἀθήνα 1986⁵, σ. 229-230.

παντρος Σαῖν Ζύστ. Ἔτσι, συμπεραίνω, ὅτι ἐδῶ μάλλον γιά τή μοναξιά του μιλάει εἰρωνικά ὁ ποιητής. Ἡ δεύτερη στιγμή ἀφορᾶ τήν ὥρα πού, μετά τή συνωμοσίαν τῶν ἀντεπαναστατῶν καί τή σύλληψή του, ἀνεβαίνει στή λαιμπτόμο. Στό μηχανήμα πού ἔκοβε, ὅπως τό λέει ἡ λέξη, τούς λαιμούς. Ἐκείνη τή στιγμή ὁ Σαῖν Ζύστ αἰφνιδίασε τούς δήμιους καί τούς πάντες μέ τό σθένος του νά ἀνεβεῖ μόνος του καί ἤρεμος στή λαιμπτόμο, λέγοντας πώς τό σῶμα του δέν ἀξίζει τίποτα. Ὁ ποιητής γράφει: «μέ τά βαθιά γαλάζια μάτια του/ νά ἀνεβεῖ στή λαιμπτόμο». «Νά ἀνεβεῖ», ὄχι νά τόν ἀνεβάσουν, «νά ἀνεβεῖ» συνεπῶς αὐτόβουλα. Μέ τόν κόσμο μάλιστα, πού χτές τόν ἀποθέωνε καί τώρα νά τόν ἀποδοκιμάζει. Θυμίζω μέ τήν εὐκαιρία πώς ἡ Συμβατική Ἐθνοσυνέλευση τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης ἦταν ἡ τρίτη καί τελευταία, μετά τή Συντακτική καί τή Νομοθετική.

*

Ἄλλα καράβια

Ἀναφορά στόν Διονύσιο Σολωμό

Γέμισε ὁ κόλπος καραβάκια ξύλινα-
ἀπ' τήν προβλήτα οἱ θεατές τά καμαρώνουν

Μέ φουσκωμένα τά πανιά, περήφανα κι ὠραῖα-
ἀπ' τήν ἐξέδρα οἱ θεατές χειροκροτοῦνε.

Ὅμως ψυχὴ μου μὴν παραδοθεῖς
καί μὴ σέ παίρνει τό παράπονο.

Ἄλλα καράβια εἶναι αὐτά, ἄλλα πανιά
καί ἄλλη θάλασσα.

Ἐσὺ δέ σήκωσες ποτέ λευκό πανί,
μὴν τό ξεχνᾶς.

Κι ἄσε τό ποίημα νά κλείσει ὅπως τό θέλει,

ΟΜΙΛΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

καί τό φθινόπωρο διαδέχεται ὁ χειμῶνας.

Κάθομαι στό τραπέζι καί κουνῶ τά πόδια μου,
ἄ, μεγαλώσαμε πιά γιά νά πιστεύουμε τέτοια παρα-
μύθια.

Μικρέ μου Γαλιλαῖε Γαλιλέι πού ἐπέμενες
ὅτι ἡ γῆ ντέ καί καλά γυρίζει.

Γαλιλαῖος Γαλιλέι (1564-1642), Ἰταλός φυσικός, μαθηματικός καί ἀστρονόμος, ἀπό τήν Πίζα τῆς Τοσκάνης – ἔζησε καί στή Φλωρεντία. Βελτίωσε τό τηλεσκόπιο, εἶδε τήν κίνηση τῆς γῆς γύρω ἀπό τόν ἥλιο καί συμφώνησε μέ τήν ἄποψη τοῦ Κοπέρνικου γιά τό ἡλιακό σύστημα. Διατύπωσε τόν νόμο τῆς ἔλξης τῆς γῆς καί τούς νόμους τοῦ ἐκκρεμοῦς, τούς ὁποίους ὀλοκλήρωσε ἀργότερα ὁ Ἰ. Νεύτων. Τό 1633 πέρασε ἀπό ἱεροδίκη, γιά τή γνώμη του ὅτι ἡ γῆ κινεῖται γύρω ἀπό τόν ἥλιο. Τό θρησκευτικό δόγμα ἦταν ὅτι ἡ γῆ ἀποτελοῦσε τό κέντρο τοῦ κόσμου καί ἄρα ἔμενε ἀκίνητη. Στή δίκη ὁ Γαλιλαῖος, γιά νά γλιτώσει τήν καταδίκη μέ θάνατο στή φωτιά, ἀρνήθηκε τή θεωρία του. Ὁ θρύλος, ὡστόσο, λέει πώς στό τέλος δέν ἄντεξε καί φώναξε τό γνωστό: «καί ὅμως κινεῖται» (δηλαδή ἡ γῆ γύρω ἀπό τόν ἥλιο), λέγεται ἐπίσης πώς δέν ἔγινε ἔτσι, ἀλλά ὅτι τό εἶπε χαμηλόφωνα κι οἱ δικαστές δέν τό ἄκουσαν. Τό ποίημα ξεκινάει μέ τή θρησκευτική ἄποψη, «Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει τό πρωί/ κι ὅλη τή μέρα ὀδεύει πρὸς τή δύση.» Ὁ ἥλιος ὀδεύει, δηλαδή ὁ ἥλιος κινεῖται... [...] Κάθομαι στό τραπέζι καί κουνῶ τά πόδια μου»... Τά κουνῶ δέν σημαίνει ὅτι κάνω ἐκκρεμές... ἀλλά: «μεγαλώσαμε πιά γιά νά πιστεύουμε τέτοια παραμύθια». Ξέρουμε τώρα πώς ἡ γῆ γυρίζει γύρω ἀπό τόν ἥλιο, ὅπως ξέρουμε τί εἶναι ἐκκρεμές. Καί ἡ ἀναφορά στόν Γαλιλαῖο ἔρχεται συνειρμικά στόν νοῦ τοῦ ποιητικοῦ ἐγώ.

*

Ἡ δόξα τοῦ Δάντη

Δέν εἶχε πολεμήσει στό Μαραθῶνιον Ἄλσος,
ἦταν ὅμως πολίτης τῆς Φλωρεντίας.
Γι' αὐτό, ὅταν τόν κάλεσαν νά ἐπιστρέψει
βάζοντας μετάνοια
καί ὁμολογώντας ὅτι ἔσφαλε
στήν πλήθουσα ἐκκλησιά τοῦ Ἁγ. Γιάννη,
ἀρνήθηκε.

Ἄν βρεθεῖ ἄλλος τρόπος
πιό ταιριαστός στή δόξα τοῦ Δάντη
ἔρχομαι ἀμέσως καί μέ βῆμα ὄχι ἀργό,
ἀπάντησε,
Ἐνῶ ἡ καρδιά του μάτωνε ἀπό τή νοσταλγία.

Δέν γύρισε ποτέ στή Φλωρεντία–
ἔτσι ὅμως Ἀναγνώστη, Μικρέ μου Πρίγκιπα,
περάσαμε
ἀπό τό σκοτεινό Μεσαίωνα στήν ἔνδοξη Ἀναγέννηση
καί ἔτσι ἔλαμψε ἡ δόξα τῆς ποιήσεως.

Στίχοι πού ἐπίσης μοῦ ἀπάγγειλε ἓνα βράδυ στήν ἐξορία
ὁ Γιάννης Δραγωμέτης,
ὅταν φοβήθηκε ὅτι ἔχανα τό θάρρος μου.

Φλωρεντία 13ος πρὸς 14ο αἰῶνα. Ἦταν περίπου μιά πόλη σάν τήν ἀρχαία Ἀθήνα στήν ἀκμή της, ἰσχυρή οἰκονομικά καί στρατιωτικά καί προχωρημένη στά γράμματα. Εἶναι ἡ πόλη πού πρώτη ἐφάρμοσε τό τραπεζικό σύστημα στά νεότερα χρόνια. Τήν κυβερνοῦσαν οἱ Γουέλφοι πού εἶχαν ἐκτοπίσει τούς παπικούς Γιβελίνους. Ὅμως καί οἱ Γουέλφοι χωρίστηκαν, ἀπό δύο

ΟΜΙΛΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

αντίθετες ισχυρές οικογένειες, σέ Λευκούς καί Μαύρους. Τήν ἐξουσία εἶχαν οἱ Λευκοί. Σ' αὐτούς ἀνῆκε ὁ Δάντης (1265-1321) πού χρημάτισε, ἄς ποῦμε, πρωθυπουργός γιά δυό μῆνες. Τόση ἦταν ἡ θητεία τους γιά νά μή προλαβαίνουν νά διαφθαροῦν οἱ «Πρῶτοι» ἀπό τά θέλητρα τῆς ἐξουσίας. Τό 1301 παίρνουν, μέ ἀντιδημοκρατικό τρόπο, τήν ἐξουσία οἱ Μαῦροι Γουέλφοι καί τό 1302 ὁ Δάντης καταδικάζεται ἐρήμην του –ἦταν ἀπεσταλμένος στό Βατικανό– σέ θάνατο, μέ κατασκευασμένη κατηγορία, γιά κατάχρηση δημόσιου χρήματος. Οἱ στίχοι ἀπό τό ποίημα, «καί ὁμολογώντας ὅτι ἔσφαλε/ στήν πλῆθουσα ἐκκλησιά τοῦ Ἁγίου Γιάννη», ἔχουν διπλή σημασία. Πρῶτα, ὅτι ὁ Δάντης, μαζί μέ ἄλλα 4.500 παιδιά, βαφτίστηκε τό 1266 σ' αὐτή τήν ἐκκλησιά πού λεγόταν καί Βαπτιστήριο. Στή Φλωρεντία ὅλα τά παιδιά τῆς προηγούμενης χρονιᾶς βαφτίζονταν ὀρισμένη μέρα τῆς ἐπόμενης χρονιᾶς. Ἡ δεύτερη σημασία ἀφορᾷ τό γεγονός ὅτι τό 1315 δόθηκε ἀμνηστία στούς καταδικασμένους Λευκοὺς Γουέλφους καί μπορούσαν νά γυρίσουν στή Φλωρεντία, ὅπου ὅμως ἔπρεπε νά περάσουν, στή γιορτή τοῦ Ἁγίου Γιάννη, μπροστά στόν κόσμο, ὀρισμένη ἐθιμοτυπική ταπείνωση. Ἀπό τήν ἀπάντηση τοῦ Δάντη, νά ἐπιστρέψει ταπεινωμένος ἢ ὄχι στή Φλωρεντία, διαβάζω τό σημεῖο πού σχετίζεται μέ τό ποίημα: «Δέν εἶναι αὐτός ὁ δρόμος γιά νά γυρίσω στήν πατρίδα μου. Ἄν σκεφτεῖτε ἄλλον τρόπο, ἐσεῖς πρῶτα ἢ ὕστερα οἱ ἄλλοι, πού νά μή βλάπτει τή φήμη καί τήν τιμή τοῦ Δάντη, θά ἔλθω μέ γοργά βήματα. Ἄλλιως, ἂν τέτοια σπράτα δέν ἀνοικτεῖ γιά νά μπῶ στή Φλωρεντία, τότε στή Φλωρεντία δέν θά ξαναπατήσω τό πόδι μου». ³ Τό ἀποτέλεσμα τῆς ἀπάντησής του ἦταν νά καταδικαστεῖ ἐρήμην σέ θάνατο γιά δεύτερη φορά.

³ Jacqueline Risset, *Δάντης, μιά βιογραφία*, μτφρ. Ἄννα Περισιτέρη, Ἀθήναι 2004, σ. 216.

Ἔτσι ὁ Δάντης πέθανε στήν ἐξορία –Ραβένα 1321– ἀπό ἐλώδη πυρετό, φιλοξενούμενος τοῦ ἄρχοντα Γκουίντο Νοβέλα.

*

Ὁ Ἄκραϊος λόγος

Ἦδη στόν Γεώργιο Καραϊσκάκη

Γιά νά συνθέσεις ἕνα ποίημα
καί νά ἐπιτύχεις τόν Ἄκραϊο Λόγο,
ὅπως λές, Εὐμένην,
πρέπει πολλά νά ἔχουν συμβεῖ.

Καί πρέπει πρῶτα ἀπ' ὅλα
νά σ' ἔχει εἰς θάνατον καταδικάσει
καί νά σέ καταδιώκει ὡς προδότη τῆς πατρίδας σου
ὁ πρίγκιπας Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος.

Πρέπει, ἐσύ ἐπίσης, μέ τό μικρό σου ἀσκέρι
ν' ἀνηφορίζεις πικραμένος ἄλλ' ὄχι ἀπελπισμένος
στά Ἄγραφα ἢ στό Βελούκι καί τόν Ἀσπροπόταμο.

Τότε ἀβίαστα θά ἀναβλύσει ὁ ἀκραϊος λόγος,
ὁ καίριος καί ὁ ἀνεπανάλιπτος καί ὁ ἑλληνικός.

Ἔχει καί τουμπελέκια ὁ ποῦτζος μου
ἔχει καί τρουμπέτες. Ὅποια θέλω
θά μεταχειρισθῶ.

Τό ὄνομα Εὐμένης τοῦ τρίτου στίχου παραπέμπει στό ποίημα τοῦ Καβάφη «Τό πρῶτο σκαλί». Θυμίζω τούς πρῶτους στίχους: «Εἰς τόν Θεόκριτο παραπονοῦνταν/ μιά μέρα ὁ ποιητής Εὐμένης/ «Τώρα δυό χρόνια πέρασαν πού γράφω/ κ' ἕνα εἰδύλλιο ἕκαμα μονάχα./ Τό μόνο ἄρτιόν μου ἔργον εἶναι./ Ἀλλοίμονον, εἶν' ὑψηλή τό βλέπω,/ πολύ ὑψηλή τῆς Ποιήσεως ἡ σκάλα». Ὁ ποιητής Ρουμελιωτάκης κατά ἕναν τρόπο παίρνει ἐδῶ τή θέση τοῦ ποιητῆ Θεόκριτου, ὅταν μι-

ΟΜΙΛΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

λάει στον Εύμην, για να του πει πώς χρειάζεται να συντρέχουν όρισμένες περιστάσεις για να «αναβλύσει ο άκραϊος λόγος». Δεν νομίζω να χρειάζονται πολλά λόγια, τό ποίημα είναι σαφές. Ο Καραϊσκάκης (1780-1827), ρίχνοντας τον κύβο, αποφάσισε να μη δεχτεί τή διοικητική του «καταδίκη» από τον Μαυροκορδάτο και τήν παρέα του στο Μεσολόγγι, αφού δεν είχε γίνει καν δίκη. Έτσι στις 3 Μαΐου 1824 πήρε τον δρόμο από τό Αιτωλικό προς τήν ιδιαίτερη πατρίδα του, τά Άγραφα, καταλήγοντας όμως στο Καρπενήσι. Ασυμβίβαστος, όπως τό συνήθιζε όταν τον πίεζε τό δίκιο του, «πικραμένος αλλά όχι απελπισμένος». Η φράση του «Όποια θέλω θά μεταχειριστώ», αναφέρεται, νομίζω, στην έλευθεροφροσύνη του Καραϊσκάκη.

Λίγο αργότερα τήν ίδια χρονιά, στις 25 Ιουνίου 1824, ή κυβέρνηση στο Ναύπλιο αποκατάστησε τούς τίτλους του και τήν τιμή του.

Και κάτι εκτός θέματος: Άσπροπόταμος λέγεται τό ποτάμι Άχελώος και Βελούχι είναι τό βουνό Τυμωρησιός.

Μέ τά προηγούμενα ποιήματα έχουμε, όπως σημείωσα στην αρχή, ιδιαίτερες στιγμές στις όποιες δοκιμάστηκε τό ψυχικό σθένος και ή ασυμβίβαστη στάση όρισμένων ιστορικών προσώπων. Δεν χρειάζεται πολλή σκέψη για να έννοήσουμε τήν ψυχική άλληλεγγύη του ποιητή μέ αυτές τις περιπτώσεις. Όλη του ή ποίηση υποδηλώνει ένα ανάλογο αίσθημα ψυχικού σθένους και ήθικης αντίστασης. Κάποτε μάλιστα έρχεται στην επιφάνεια περισσότερο διακριτά. Θυμίζω τή φράση, «έσύ δεν σήκωσες ποτέ λευκό πανί» και τό τρίστιχο, «Στίχους πού επίσης μου άπάγγειλε ένα βράδυ στην έξορία/ ό Γιάννης Δραγωμέτης,/ όταν φοβήθηκε ότι έχανα τό θάρρος μου». Έννοώντας, αντιθετικά, πώς κάτι τέτοιο δεν συνέβαινε, δεν έχανε τό θάρρος του. Για τό ίδιο θέμα διαβάζω ένα ποίημα πού ανταποκρι-

νεται έκδηλα σ' αυτή τή στάση. Επιγράφεται «Ενύπνιον '88»:

Έρθε ό πατέρας μου τή νύχτα
και μέ φώναξε·
μαθαίνω πράγματα, μου λέει,
και φοβοῦμαι,
νά πληρώνεις τό νοίκι σου και τά κοινόχρηστα
και τά άλλα,
πως συμφώνησες.
Μά πατέρα, του λέω,
έδω δεν είναι τό σπίτι μου, είναι ή φυλακή,
δεν τό βλέπεις;
κι αυτή δεν είναι ή βρύση πού στάζει,
είναι ή ζωή μου
πού στραγγίζει σταγόνα-σταγόνα.
Τό ξέρω, μου λέει,
άλλά κι έσύ τό ήξερες και ύπόγραψες
και τώρα όφείλεις να πληρώσεις,
πως όλοι μας.

Έδω φυσικά δεν πρόκειται ακριβώς για τήν ήθική συνέπεια του πατέρα, αλλά για τήν αντίστοιχη αντίδραση, μέσα στο όνειρο, του ποιητικού έγώ. Είναι σαν τό έγω αυτό να έλέγχεται μέσα στο όνειρο μην τυχόν και δεν είναι καθόλα έντάξει ή στάση του. Μήπως χαλάρωσε ή άγρυπνη συνείδησή του μέσα στα πρακτικά ζητήματα της καθημερινότητας ή και πάρα πέρα στον τομέα των αισθημάτων και των ιδεών. Όμως πρέπει να πω ότι, γενικά, ό ποιητής δεν συνηθίζει να μιλάει έτσι άπροκάλυπτα. Του άρέσει ό έμμεσος τρόπος, ό περίσκεπτος και υπαινικτικός. Λίγες φορές του ξεφεύγουν λόγια για τά πεπραγμένα του, κάτι πού συμβαίνει π.χ. στο ποίημα «Έξορκισμός», πού σās διαβάζω.

Χάραξε πάλι τό χάρτη,
για να γυρίσει ξανάστροφα ό καιρός

ΟΜΙΛΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

καί βάλε τόν κόλπο καί τά κολπώματα
καί τόν Ἀρχάγγελο πέτρινο νά διαφεντεύει τήν εἴσοδο

καί πές, τό άλωνάκι πάλι κι οἱ ἀποθῆκες ὑφάλων
ὄπλων
κι ἡ ὥρα πού ἔπεφτε ἡ νύχτα

καί βάλε πάνω δεξιά τό ἀνεμολόγιο
γιά νά γυρίσει ὁ μπούσουλας στό βορρά

στά εἰκοσιοκτώ σου χρόνια τά ἀδιάλλακτα
τώρα πού δέν μᾶς λογαριάζει ὁ καιρός.

Παρόμοια, ἀπό ἐκφραστική ἄποψη, εἶναι τά ποιήματα «Ἐπέτειος '61», «Μόνο ὁ Ὁρέστης», «Κοῦρδοι», «Δρόμοι τῆς μνήμης». Ἡ γενική τάση του πάντως, ὅπως εἶπα, δέν εἶναι αὐτή, ὁ κανόνας του εἶναι νά ἐκδηλώνεται πλάγια, μιλώντας γιά τή στάση προσώπων, ὅπως τῶν παραπάνω ἱστορικῶν ἢ καί ἄλλων ὑπάρξεων μέχρι καί ζώων. Μάλιστα μερικές φορές τό τραβάει ἀκόμα περισσότερο τό σκοινί, γίνεται καί λίγο κρυπτικός, ὅπως στό ποίημα «Δέν εἶναι τίποτα», πού δίνει τόν τίτλο στήν τρίτη του ποιητική συλλογή.

Δέν εἶναι τίποτα,
εἶναι ἡ πόρτα σου, πού ἀνοιγοκλείνει μόνη της,
ὅπως καί χτές.

Δέν εἶναι τίποτα,
Εἶναι ἡ θεία σου Ἀγγελική, πού ἔχει πεθάνει ἀπό χρόνια
καί εἶναι μόνη της.

Δέν εἶναι τίποτα,
εἶναι τά χρόνια σου, πού ἐπιστρέφουν
καί διεκδικοῦν τά δικαιώματά τους.

Δέν εἶναι τίποτα,

εἶναι μεσάνυχτα καί εἶναι ἀργά, πολύ ἀργά
γιά νά φοβᾶσαι.

Στό βαθμό πού δεχόμαστε πώς ἔχουμε ἀντιστασιακό ἦθος στήν ποίηση τοῦ Ρουμελιωτάκη, ἔχουμε τή δυνατότητα νά τό δοῦμε αὐτό καί πέρα ἀπό τόν ἐποχιακό του χαρακτήρα, ὡς ἀντανάκλασή του στόν αἰσθητικό τομέα. Γιατί ἔχουμε καί σ' αὐτή τήν περιοχὴ ὀρισμένα στοιχεῖα τά ὁποῖα μᾶς ἐπιτρέπουν νά μιλήσουμε, ἔστω καί μέ κάποια μακρινή ἀντιστοιχία, γιά ἐκφραστικές ἢ αἰσθητικές ἀντιστάσεις. Τί κάνει ἀκριβῶς ὁ ποιητής; Ἀπλῶς ἀντιστέκεται σέ ὀρισμένες ἐνδιάθετες ροπές πού μᾶς ἀφοροῦν ὅλους. Γιατί ὅλοι μας ἀφήνουμε λίγο πολύ ἔδαφος νά ἐκδηλώνονται αὐτές οἱ ροπές. Ἄλλωστε, ὡς κάποιο βαθμό, ἐνδημοῦν στήν ποιητική γραφή καί τίς βρίσκουμε μπροστά μας καθημερινά. Ἐδῶ ὁ Ρουμελιωτάκης δείχνεται ἐξαιρετικά ἀνυποχώρητος. Πράγματι ἔχουμε τό περιθώριο νά δοῦμε, συνοπτικά, παρακάτω, ὀρισμένες ἀντιδράσεις του ἢ, ἀλλιῶς, κάποιες πτυχές τοῦ λόγου στίς ὁποῖες προβάλλει ἀντιστάσεις. Ἐννοῶ τίς ἀκόλουθες:

α) Τό πρῶτο πού κάνει εἶναι νά ἀντιδράει στή φλυαρία. Ὅ,τι ἔχει νά πεῖ, τό λέει μέ τή μεγαλύτερη λεκτική οἰκονομία. «Θεέ μου», γράφει, «σῶσε με/ ἀπό τούς στίχους πού δέν ἔγραψα/ σῶσε με» [Ψαλμός '62]. Δέν ξέρουμε πότε ἄρχισε νά γράφει, ποιά ἦταν τά πρωτόλεια κείμενά του. Ξέρουμε ὅμως πώς ἀπό τότε πού δημοσίεψε τίς τρεῖς συλλογές του ποτέ δέν φλυάρησε. Ποτέ δέν εἶπε μιὰ φράση ἢ καί μιὰ λέξη παραπάνω. Ὅλα τά ποιήματά του ὑποβάλλουν καί ὑπονοοῦν πολύ περισσότερα ἀπό ὅσα δηλώνουν ρητά. Μικρό παράδειγμα τό ποίημα «Μᾶς ἔφεραν δυό γλάρους»:

ΟΜΙΛΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

Μᾶς ἔφεραν δύο γλᾶρους πληγμένους
περπατοῦν ἀργά
κοιτάζουν τή θάλασσα
κοιτάζουν τά σύρματα
σταματοῦν
περιμένουν
μόνο πού δέν καπνίζουν
δέν περιμένουν γράμμα
καί τό πρῶί δέν τούς μετροῦν
στό προσκλητήριο.

Ἄπό τήν πλευρά αὐτή ὁ ποιητής μᾶς δίνει ἕνα μάθημα λιτοῦ καί μετρημένου ποιητικοῦ λόγου. Δημοσίεψε τρεῖς συλλογές, τρεῖς, ὄχι δεκατρεῖς, ὄχι εἰκοσιτρεῖς, ὄχι τριαντατρεῖς ἢ περισσότερες.

β) Τό δεύτερο πού κάνει εἶναι νά ἀντιστέκεται στίς πρώτες ἐντυπώσεις, στήν πρώτη αἴσθηση τῶν πραγμάτων. Τά κείμενά του δέν εἶναι κείμενα τῆς ἀρχικῆς ἐντύπωσης ἢ αἴσθησης ἢ σκέψης. Μπροστά σέ κάθε περίπτωση στέκεται περίσκεπτος καί ἀναζητᾷ τή δεύτερη ἢ τήν τρίτη κατασταλαγμένη μορφή τῆς ἐμπειρίας του. Ὁ ἀναγνώστης, ἢ τουλάχιστον ἐγώ, ὅταν διαβάζω τά ποιήματά του, αἰσθάνομαι πώς ἀκούω κάποιον νά μιλάει μέ τήν πείρα προχωρημένων γηρατειῶν του. Κάποιον πού ἔχει ἀφήσει πίσω του τίς ἐξάρσεις καί τίς ἐντυπώσεις τῆς νεότητος. Κάποιον πολύ δύσπιστο στίς γρήγορες ἀποφάσεις. Ὁ λόγος του μοιάζει δοκιμασμένος στό ἀμόνι τῆς ἡρεμῆς περισυλλογῆς. Ὑπάρχει κάτι σάν ἀλώνι αἰσθημάτων καί νοημάτων πού περιβάλλει τόν λόγο του. Μοῦ εἶναι δύσκολο νά φαντασῶ πώς τό ἄτομο πού ἔγραψε τά πρῶτα ποιήματα τῆς συλλογῆς *Κλειστή θάλασσα* ἦταν μόλις 18 χρονῶν. Ἐχουμε ποιητές πού ἔγραψαν σέ ἐξίσου νεαρή ἡλικία, ὅπως ὁ Ἐλύτης καί ὁ Ἀναγνωστάκης, ὁμως ὁ λόγος τους δείχνει τήν ἀλκή τῆς ἡλικίας τους. Ὁ Ρουμελιωτάκης, ἀντίθετα ἀπό αὐτούς, ἀντιμετωπίζει μέ θυμοσοφικό πνεῦμα τή ζωή.

γ) Τό τρίτο πού κάνει εἶναι ὅτι ἀντιστέκεται στόν ἀφηρημένο λόγο. Δέν χάνεται σέ ἀφηρημένους μαίανδρους, γράφει πάντα ἀπό ἐμπειρική πλησμονή. Δέν θά βρεῖτε στίς τρεῖς συλλογές του οὔτε ἕνα ποίημα πού νά σχηματίζεται μέ διανοητικές ἀκροβασίες. Ὁ κόσμος του εἶναι κόσμος πού βγαίνει ἀπό τή σχέση του μέ τήν πρακτική πλευρά τῆς ζωῆς. Τά αἰσθήματα πού ἐκφράζει πηγάζουν ἀπό τήν παρουσία του μέσα στίς καταστάσεις καί τή συναναστροφή μέ τούς συνανθρώπους του. Ἡ γλώσσα του, γιά νά τό πῶ μέ δύο λόγια, εἶναι γλώσσα ἐμπράγματη, πού βασίζεται στήν ἐμπειρία. Γλώσσα προσγειωμένη στήν πραγματικότητα, μένοντας μακριά ἀπό τά διάφορα ἐγκεφαλικά στιχουργικά κατασκευάσματα. Ἐλάχιστο παράδειγμα, μεταξύ ἄλλων, τό ἀκόλουθο ποίημα πού ἐπιγράφεται «Δρόμοι τῆς μνήμης»:

Δρόμοι τῆς παγωμένης μνήμης
μιλήστε ἀπόψε γιά τό Νίκο Πάιρα
καί τή ζωή του·
γιατί πολέμησε, γιατί νικήθηκε.

Κάποια στιγμή εἶναι στό ἀναρρωτήριο,
ὕστερα χάνεται.

Καί γιά τό Γιάννη Πέτσα,
ἐτῶν πενήντα,
πού σέρνεται στά καφενεῖα τῆς Βέροιας,
λαχειοπώλης,
μέ μιά ταυτότητα πρωτοετοῦς τῆς νομικῆς,
κιτρινομένη.

Καί γιά τούς ἄλλους,
αὐτούς πού ἔρχονται μόνο τή νύχτα·
γιατί πολέμησαν, γιατί νικήθηκαν.

Κι ἐγώ πού δέν πολέμησα, ποιός εἶμαι
καί τί ζητῶ σ' αὐτή τή ραψωδία τῶν νικημένων.

Βέβαια κάτι ζητάει «σ' αυτή τή ραψωδία των νικημένων», κάτι μοναδικό και ανεξαγόραστο, ζητάει τόν έαυτό του.

δ) Τό τέταρτο πού κάνει είναι ότι αντιδράει στην επίδειξη γνώσεων. Ένω είναι πολυδιαβασμένος, αλλά και βαθιά προβληματισμένος, γνώσεις για τις γνώσεις δέν θά δείτε νά προβάλλει πουθενά στό έργο του. Παραδείγματα από τήν ιστορία δέν αποφεύγει νά χρησιμοποιεί. Μάλιστα είναι, θά έλεγα, ένα από τά αγαπημένα θέματά του. Τό είδαμε κι από τά ποιήματα πού διάβασα νωρίτερα. Όμως τά διαβάσματά του δέν αποτελούν μέσο επίδειξης, αλλά μέσο για νά πραγματώνει τήν ποιητική του γραφή. Έχει ανάγκη νά πει τά λίγα λόγια του κατά τρόπο έμπεριστατωμένο. Έτσι πού τά διαβάσματά του δέν προηγούνται ως γνώσεις στή γραφή του, αλλά συμμετέχουν ως συνθετικό δομικό υλικό. Όπως τό κάθε υλικό δηλαδή. Μέ τρόπο πού, πολύ συχνά, ό αναγνώστης δέν καταλαβαίνει καν τό γνωστικό φορτίο πού κουβαλούν τά ποιήματά του. Η μέθοδος τής χρήσης ιστορικών δεδομένων στην ποίηση είναι γνωστή από τά αρχαία χρόνια. Τό ζήτημα είναι πώς πραγματώνεται οργανικά, ώστε νά μή φωνάζουν ότι είναι ξένο σώμα μέσα στό ποιητικό κείμενο. Καί όσον αφορά τόν Ρουμелиωτάκη τό είδαμε στά κείμενα πού διάβασα. Μικρό παράδειγμα, ανάμεσα σε άλλα, τό ακόλουθο ποίημα πού επιγράφεται «Πρίν νά σβήσουν τά φώτα»:

Πρίν νά σβήσουν τά φώτα
ό Βασίλης
παίζει πάλι φουσαρόνικα
ένοπλα δάση και bandiera rossa
και nessun maggior dolore
άπό τή μνήμη, πού επιμένει νά δουλεύει
Φλωρεντινέ συνεξόριστε.

Στό τέλος τής συλλογής *Ξένος είμι και άλλα ποιήματα*, όπου ανήκει τό ποίημα αυτό, έξηγει τή φράση «Nessun maggior dolore (= δέν υπάρχει μεγαλύτερος πόνος). Από τήν περιώνυμη απάντηση τής Φραντζέσκας στόν Δάντη, όταν τή ρωτάει για τήν αίτια πού έχει καταδικαστεί νά περιδινείται αιωνίως και νά μήν ήσυχάζει ποτέ: Nessun maggior dolore che ricordarsi del tempo felice nella miseria (= Δέν υπάρχει μεγαλύτερος πόνος άπό τό νά θυμάσαι, σε χρόνους δυστυχίας, ήμέρες ευτυχισμένες). *Θεία Κωμωδία, Κόλαση, Άσμα Ε', 121-123*». Πράγματι στην *Κωμωδία*, όπως τή λέει ό Δάντης (*Θεία* τήν όνόμασε ό Βοκκάκιος), στό πέμπτο Άσμα, όπου βασανίζονταν ανεμοδερνάμενοι οί άμαρτωλοί τής σάρκας, ό Δάντης είδε, ανάμεσα στους κολασμένους, ένα ζευγάρι νά πάει και νά ρχεται, άχώριστο. Ρώτησε τόν Βιργίλιο, ποιοί είναι αυτοί οί δύο, κι ό Βιργίλιος του είπε, άμα έρθουν καταδώ μίλησέ τους. Έτσι, όταν κάποια στιγμή πλησίασαν, ό Δάντης ρώτησε τή Φραντζέσκα κι αυτή του είπε τήν ιστορία του έρωτά της μέ τόν Πάολο Μαλατέστα πού στεκόταν δίπλα της. Ό Δάντης συγκινήθηκε κι όμολόγησε πώς τούρχονταν δάκρυα μ' αυτά πού άκουσε. Έπέμενε όμως νά τή ρωτάει πώς άρχισε ή αγάπη της για τόν Πάολο. Τότε ή Φραντζέσκα Φραντζέσκα ντα Ρίμινι (1255-1280), πρίν απαντήσει άκριβώς στό «πώς;», είπε τήν παραπάνω γνωστή φράση.

ε) Τό πέμπτο πού κάνει είναι νά αποφεύγει τή ρητορεία και τά μεγάλα λόγια. Η ποίησή του τείνει συχνά νά είναι λόγος εις έαυτόν και πάντως όμιλία έσωτερικού χώρου, όχι όμιλία έξώστη, όπως είναι ή ποίηση λ.χ. του Βαλαωρίτη, του Παλαμά, του Σικελιανού, του Έλύτη, του Έμπειρικού, κ.ά. Αυτοί ύψώνουν τή φωνή τους σαν ρήτορες πού άπευθύνονται σε ύποθετικό πλήθος. Είναι ποιητές του άνοιχτού χώρου ή, αλλιώς, του έξώ-

ΟΜΙΛΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

στην Όρουμλιωτάκης δέν ύψώνει τόν τόνο τῆς φωνῆς του, μιλάει διακριτικά σάν νά μιλάει σέ κάποιον διπλανό του ἢ καί μόνο στόν ἑαυτό του. Εἶναι περισσότερο ύποβλητικός παρά ἔξωστρεφής. Συγκεντρωμένος στόν ἑαυτό του καί σεμνός. Παράδειγμα, ἀνάμεσα σέ πολλά ἄλλα, τό ποίημα, «Τά Όρλωφικά»:

Ζωή κι αὐτή
ν' ἀλλάζει κάθε μέρα ὄνομα,
νά κουβαλᾷ πλαστές ταυτότητες καί διαβατήρια
καί γιά ποιό λόγο.

Πότε πλανόδιος μουσικός
πότε νοτάριος ἢ καλιτζέρης
καί γιά ποιό λόγο.

Γυρίζουν ὅλα στό μυαλό σου,
οἱ δρόμοι, ἡ προφητεία,
οἱ κατακόμβες,

τά χρόνια πρὶν ἀπ' τοὺς Όρλώφ,
χλωρά, μοσχοβολοῦντα διά παντός,
ὅταν πού ὑπῆρχε λόγος.

«Γυρίζουν ὅλα στό μυαλό σου», σέ ποιόν ἀπευθύνεται; Όχι σέ κάποιον ξένο, ὄχι σέ κάποιον ἄλλο ἀπό τόν ἑαυτό του. Καί χωρίς τήν ἀντωνυμία «σου», τό κείμενο δέν πάει πὸ πέρα ἀπό τό ἴδιο τό ὑποκείμενο πού τό γράφει.

στ) Τό ἔκτο πού κάνει εἶναι νά ἀποφεύγει τίς συναισθηματικές κορόνες. Σέ πολλές περιπτώσεις βρίσκεται πιεσμένος συναισθηματικά κατά τρόπο πού θά περίμενε κανείς νά ξεσπάσει, νά πεῖ τόν πόνο του ἀνοιχτά, νά τόν φωνάξει. Όμως ποτέ δέν τό κάνει. Ἐνῶ τό ἔργο του εἶναι συγκινησιακά διαποτισμένο σέ ὑψηλό βαθμό, ἐνῶ δέν ὑπάρχει ποίημά του χωρίς ἔντονο θυμικό ὑπόβαθρο, ἡ συγκίνησή του ὑποβάλλεται, ἀλλά δέν λέγεται.

Κάποτε μοιάζει νά κρατάει μέ τό ζόρι τά αἰσθήματά του φυλακισμένα μέσα του καί ν' ἀφήνει νά φανεῖ κάτι σάν αἰσθηματικό ἀπόηχο. Όπως ἔχω ἤδη πεῖ, προτιμᾷ τή δεύτερη ἢ τήν τρίτη μορφή τῆς ποιητικῆς ἐμπειρίας του. Ἔτσι παίρνει κάποια ἀπόσταση ἀπό τίς πρῶτες ἐντυπώσεις. Γεγονός πού συμβαίνει καί στό ἐκφραστικό ἐπίπεδο τῶν συναισθημάτων του. Αἰσθηματίας εἶναι καί παραεῖναι ὁ Ρουμλιωτάκης, ἀλλά ἐκφραστικά, εἶναι αἰσθηματίας μέ σουρντίνα καί μέ μέτρο. Παράδειγμα ὅλα τά ποιήματα πού διαβάστηκαν νωρίτερα. Ἴδου κι ἕνα τελευταῖο, πού θά τό ἔλεγα ποίημα-λυγμό, χωρίς ὅμως συναισθηματική ἀκράτεια.

Ξημερώματα τῆς Παραμονῆς
ἡ Μαρία, μέ τό αἶμα στό στόμα,
ἀνοίγει τήν πόρτα καί χάνεται στό χιονιά
ἐμᾶς τοὺς ἄλλους, μαύρη Μαρία,
θά μᾶς προλάβει ὁ καινούργιος χρόνος.

Ἡ Μαρία εἶναι ἡ γυναίκα τοῦ ποιητῆ Τ. Σινόπουλου, ἡ ὁποία μετά τόν θάνατο τοῦ ποιητῆ, καί ἀφοῦ πέρασε ἕνα διάστημα ὡς χήρα, ἔδωσε τέλος στή ζωή της. Τό γεγονός αὐτό δίνεται ἐδῶ μέ πέντε περιγραφικούς στίχους. Πέντε στίχους. Μικρή λεκτική ποσότητα, ἀλλά ὄχι τόσο μικρό τό ποιητικό ἐκτόπισμά τους.